HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

9 iunie 2016*

„Recurs — Articolul 81 CE — Înțelegeri — Piața spaniolă a bitumului rutier — Împărțirea pieței și coordonarea prețurilor — Comunicarea privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (2002) — Punctul 23 litera (b) ultimul paragraf — Imunitate parțială la amendă — Elemente de probă privind fapte care anterior nu au fost cunoscute de Comisia Europeană”

În cauza C-617/13 P

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 27 noiembrie 2013,

Repsol Lubricantes y Especialidades SA, fosta Repsol Lubricantes YPF y Especialidades SA, cu sediul în Madrid (Spania),

Repsol Petróleo SA, cu sediul în Madrid,

Repsol SA, cu sediul în Madrid,

reprezentate de L. Ortiz Blanco, de J. Buendía Sierra, de M. Muñoz de Juan, de A. Givaja Sanz și de A. Lamadrid de Pablo, abogados,

recurente,

cealaltă parte din procedură fiind

Comisia Europeană, reprezentată de C. Urraca Caviedes și de F. Castillo de la Torre, în calitate de agenți,

pârâtă în primă instanță,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul T. von Danwitz, președintele Camerei a patra, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a cincea, domnul K. Lenaerts, președintele Curții, îndeplinind funcția de judecător al Camerei a cincea, și domnii D. Šváby (raportor), A. Rosas și C. Vajda, judecători,

avocat general: domnul N. Jääskinen,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 15 aprilie 2015,

* Limba de procedură: spaniola.

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 16 iulie 2015,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin recursul formulat, Repsol Lubricantes y Especialidades SA, fostă Repsol Lubricantes YPF y Especialidades SA (denumită în continuare „RPA/Rylesa”), Repsol Petróleo SA și Repsol SA solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 16 septembrie 2013, Repsol Lubricantes y Especialidades și alții/Comisia (T-496/07, EU:T:2013:464, denumită în continuare „hotărârea atacată”), prin care acesta din urmă a respins acțiunea având ca obiect anularea Deciziei C(2007) 4441 final a Comisiei Europene din 3 octombrie 2007 privind o procedură de aplicare a articolului 81 CE [cazul COMP/38.710 – Bitum (Spania)] (denumită în continuare „decizia în litigiu”), precum și, în subsidiar, reducerea cuantumului amenzii care le-a fost aplicată.

Cadrul juridic

Regulamentul (CE) nr. 1/2003

2 Sub titlul „Amenzi”, articolul 23 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [81 CE și 82 CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167, rectificare în Ediție specială 08/vol. 4, p. 269) prevede la alineatul (3) că „[l]a stabilirea valorii amenzii, se iau în considerare atât gravitatea, cât și durata încălcării”.

3 Articolul 31 din acest regulament prevede:

„Curtea de Justiție are plenitudine de competență cu privire la acțiunile introduse împotriva deciziilor prin care Comisia stabilește o amendă sau o penalitate cu titlu cominatoriu. Curtea de Justiție poate elimina, reduce sau majora amenda sau penalitatea cu titlu cominatoriu aplicată.”

Liniile directoare din 1998

4 Potrivit punctului 1 din Comunicarea Comisiei intitulată „Liniile directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului [65 alineatul (5) CO] (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69, denumite în continuare „Liniile directoare din 1998”), „[c]uantumul de bază [al amenzii] se determină în funcție de gravitatea și durata încălcării, acestea fiind singurele criterii menționate la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17” al Consiliului din 6 februarie 1962, Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81 CE și 82 CE] (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3).

5 În ceea ce privește gravitatea încălcării, punctul 1 A din Liniile directoare din 1998 prevede că, în cadrul evaluării criteriului gravității încălcării, trebuie să se țină seama de natura acesteia, de impactul său real asupra pieței, atunci când acesta poate fi măsurat, precum și de mărimea pieței geografice relevante. Potrivit acestei dispoziții, încălcările sunt împărțite în trei categorii, și anume încălcările minore, încălcările grave și încălcările foarte grave.

6 Potrivit Liniilor directoare din 1998, încălcările foarte grave sunt, printre altele, restricțiile orizontale, precum cartelurile de fixare a prețurilor și cotele de împărțire a piețelor. Pentru aceste încălcări, cuantumul de bază al amenzii aplicabile este de „peste 20 de milioane de [euro]”.

Comunicarea din 2002 privind cooperarea

7 Comunicarea Comisiei privind imunitatea la amenzi și reducerea cuantumului amenzilor în cauzele referitoare la înțelegeri (JO 2002, C 45, p. 3, denumită în continuare „Comunicarea din 2002 privind cooperarea”) definește condițiile în care întreprinderile care cooperează cu Comisia în cursul unei investigații efectuate de aceasta cu privire la o înțelegere vor putea fi scutite de amendă sau vor putea beneficia de o reducere a cuantumului acesteia pe care ar fi trebuit să îl plătească în lipsa unei astfel de cooperări.

8 Punctul 7 din această comunicare prevede:

„Cooperarea uneia sau mai multor întreprinderi poate conduce la reducerea cuantumului amenzii aplicate de Comisie. Orice astfel de reducere trebuie să reflecte contribuția efectivă a unei întreprinderi, atât în ceea ce privește calitatea și momentul în care se produce, la stabilirea de către Comisie a existenței încălcării. Reducerile vor fi limitate la acele întreprinderi care furnizează Comisiei elemente de probă care prezintă o valoare adăugată semnificativă în raport cu cele care se află deja în posesia Comisiei.” [traducere neoficială]

9 În cadrul titlului B din comunicarea menționată, intitulat „Reducerea cuantumului amenzii”, punctele 21 și 23 din aceasta prevăd:

„21. Pentru a putea îndeplini condițiile necesare pentru o astfel de reducere, o întreprindere trebuie să furnizeze Comisiei elemente de probă cu privire la presupusa încălcare care reprezintă o valoare adăugată semnificativă în raport cu elementele de probă aflate deja în posesia Comisiei și trebuie să înceteze participarea la presupusa activitate ilicită cel târziu la momentul la care furnizează aceste elemente de probă.

[…]

23. Comisia stabilește în cazul oricărei decizii finale adoptate la finalul procedurii administrative:
(a) dacă probele furnizate de o întreprindere reprezintă o valoare adăugată semnificativă în raport cu probele aflate în posesia Comisiei la acea dată;

[…]

În plus, dacă o întreprindere furnizează elemente de probă cu privire la fapte care anterior nu au fost cunoscute de Comisie și care au o incidență directă asupra gravității sau a duratei presupusei înțelegeri, Comisia nu ține seama de aceste fapte pentru a stabili cuantumul amenzii aplicate întreprinderii care le-a furnizat.” [traducere neoficială]

Istoricul cauzei și decizia în litigiu

10 Istoricul cauzei a fost prezentat la punctele 1-91 din hotărârea atacată și poate fi rezumat după cum urmează.

11 Produsul vizat de încălcare este bitumul de penetrație, mai precis un bitum care nu a făcut obiectul niciunei prelucrări și care este utilizat pentru construirea și pentru întreținerea șoselelor.

12 Piața spaniolă a bitumului cuprinde, pe de o parte, trei producători, grupurile Repsol, CEPSA-PROAS și BP, precum și, pe de altă parte, importatori, printre care figurează grupurile Nynäs și Petróleos de Portugal (Petrogal).

13 RPA/Rylesa a fost deținută, în perioada cuprinsă între anii 1991 și 2002, în proporție de 99,99 % de Repsol Petróleo, aceasta fiind la rândul său o filială deținută în proporție de 99,97 % de Repsol YPF SA, devenită Repsol, societatea-mamă a grupului Repsol.

14 RPA/Rylesa produce și comercializează produse din bitum. Una dintre activitățile desfășurate de Repsol Petróleo este producția de bitum de penetrație și vânzarea sa către RPA/Rylesa în vederea comercializării sale.

15 Alte două societăți ale grupului Repsol, Petróleos del Norte SA și Asfalnor SA, desfășoară în Spania o activitate legată de bitumul de penetrație.

16 RPA/Rylesa și Petróleos del Norte au realizat în Spania, în urma vânzărilor lor de bitum de penetrație către terți, o cifră de afaceri de 97 500 000 de euro în cursul exercițiului 2001, respectiv 34,04 % din piața relevantă. Cifra de afaceri totală consolidată a grupului Repsol a fost de 51 355 000 000 de euro în anul 2006, care corespunde exercițiului anterior adoptării deciziei în litigiu.

17 În urma unei cereri de imunitate prezentate de BP la 20 iunie 2002 în temeiul Comunicării din 2002 privind cooperarea, au fost efectuate verificări la 1 și 2 octombrie 2002 în cadrul societăților din grupurile Repsol, CEPSA-PROAS, BP, Nynäs și Petrogal.

18 La 6 februarie 2004, Comisia a trimis societăților în cauză o primă serie de solicitări de informații în temeiul articolului 11 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17.

19 Prin faxurile din 31 martie 2004 și, respectiv, din 5 aprilie 2004, recurentele și PROAS au prezentat Comisiei o cerere în temeiul Comunicării din 2002 privind cooperarea, însoțită de o declarație de întreprindere.

20 După ce a adresat alte patru solicitări de informații întreprinderilor în cauză, Comisia a deschis în mod formal o procedură și a notificat, de la 24 la 28 august 2006, o comunicare privind obiecțiunile societăților din grupurile BP, Repsol, CEPSA-PROAS, Nynäs și Petrogal.

21 La 3 octombrie 2007, Comisia a adoptat decizia în litigiu, prin care a constatat că cele 13 societăți care erau destinatarele acesteia participaseră la un ansamblu de acorduri de împărțire a pieței și de coordonare a prețurilor bitumului de penetrație rutier în Spania (cu excepția Insulelor Canare).

22 Comisia a considerat că fiecare dintre cele două restrângeri ale concurenței constatate, și anume acordurile orizontale de împărțire a pieței și de coordonare a prețurilor, punea în lumină, prin însăși natura sa, cele mai grave tipuri de încălcări ale articolului 81 CE, care sunt susceptibile să justifice, potrivit jurisprudenței, calificarea drept încălcări „foarte grave”.

23 Comisia a stabilit „cuantumul de plecare” al amenzilor care urmau să fie aplicate la 40 000 000 de euro luând în considerare gravitatea încălcării, valoarea pieței relevante, estimată la 286 400 000 de euro pentru anul 2001, ultimul an complet al încălcării, și faptul că încălcarea era limitată la vânzările de bitum efectuate într-un singur stat membru.

24 Comisia a clasat ulterior întreprinderile destinatare ale deciziei în litigiu în diferite categorii, definite în funcție de importanța lor respectivă pe piața relevantă, în vederea aplicării tratamentului diferențiat, astfel încât să țină seama de capacitatea lor economică efectivă de a cauza un prejudiciu grav concurenței.

25 Grupul Repsol și PROAS, ale căror cote pe piața relevantă se ridicau la 34,04 % și, respectiv, la 31,67 % în exercițiul 2001, au fost clasate în prima categorie, grupul BP, cu o cotă de piață de 15,19 %, în a doua categorie, iar grupurile Nynäs și Petrogal, ale căror cote de piață se situau între 4,54 % și 5,24 %, în a treia categorie. Pe acest temei, cuantumurile de bază ale amenzilor care urmau să fie aplicate au fost adaptate după cum urmează:

— prima categorie, pentru Repsol și PROAS: 40 000 000 de euro;

— a doua categorie, pentru grupul BP: 18 000 000 de euro;

— a treia categorie, grupurile Nynäs și Petrogal: 5 500 000 de euro.

26 Pentru a stabili cuantumul amenzilor la un nivel care să garanteze efectul suficient de descurajator, Comisia a considerat adecvat să aplice la cuantumul de bază al amenzii care urma să fie aplicată grupului Repsol un coeficient multiplicator de 1,2.

27 După majorarea „cuantumului de plecare” al amenzilor în funcție de durata încălcării, și anume o perioadă de 11 ani și 7 luni (de la 1 martie 1991 la 1 octombrie 2002) în ceea ce privește grupul Repsol, Comisia a considerat că cuantumul amenzii care urma să fie aplicată acestuia trebuia majorat cu 30 % în temeiul circumstanțelor agravante, întrucât acest grup a figurat printre „motoarele” semnificative ale înțelegerii în cauză.

28 Comisia a decis de asemenea că, în temeiul Comunicării din 2002 privind cooperarea, grupul Repsol avea dreptul la o reducere cu 40 % a cuantumului amenzii care ar fi trebuit să îi fie aplicată în mod normal.

29 Pe baza acestor elemente, RPA/Rylesa, Repsol Petróleo și Repsol YPF li s-a aplicat în solidar o amendă de 80 496 000 de euro.

Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

30 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 18 decembrie 2007, reclamantele au solicitat anularea deciziei în litigiu, precum și, în subsidiar, reducerea cuantumului amenzii care le-a fost aplicată.

31 În susținerea acțiunii, reclamantele au invocat opt motive, dintre care numai al patrulea, al cincilea, al șaselea și al optulea sunt pertinente în vederea prezentului recurs.

32 Al patrulea și al cincilea motiv, pe care Tribunalul le-a examinat împreună, se întemeiau, pe de o parte, pe o eroare de fapt și de drept care afecta examinarea elementelor de probă prezentate de reclamante în răspunsurile lor la comunicarea privind obiecțiunile, în susținerea demonstrării autonomiei comerciale a RPA/Rylesa în raport cu Repsol Petróleo, precum și cu Repsol YPF, și, pe de altă parte, pe faptul că indiciile suplimentare referitoare la raporturile de participare a acestor trei societăți nu puteau confirma prezumția de exercitare efectivă a unei influențe decisive a acestor ultime două societăți asupra celei dintâi.

33 Al șaselea motiv se întemeia pe faptul că cuantumul amenzii aplicate a fost stabilit cu încălcarea principiilor proporționalității și egalității de tratament.

34 Prin intermediul celui de al optulea motiv, reclamantele au contestat, în esență, aplicarea de către Comisie a Comunicării din 2002 privind cooperarea și în special a punctului 23 litera (b) ultimul paragraf din aceasta.

35 Tribunalul a înlăturat fiecare dintre aceste motive și a respins acțiunea în totalitate.

36 Acesta a respins de asemenea cererea reconvențională a Comisiei având ca obiect majorarea cuantumului amenzii aplicate reclamantelor.

Concluziile părților

37 Prin recursul formulat, recurentele solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate și a deciziei în litigiu;

— reducerea cuantumului amenzii aplicate;

— constatarea faptului că procedura jurisdicțională din fața Tribunalului a avut o durată excesivă și nejustificată;

— obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.

38 Comisia solicită Curții:

— respingerea recursului și

— obligarea recurentelor la plata tuturor cheltuielilor de judecată.

Cu privire la recurs

39 În susținerea recursului formulat, recurentele invocă patru motive.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe o eroare de drept în aprecierea autonomiei comerciale a RPA/Rylesa sau, cu titlu subsidiar, pe un viciu de motivare a acestei aprecieri

Argumentele părților

40 În susținerea primului motiv, îndreptat împotriva punctelor 179-207 din hotărârea atacată, recurentele susțin că aceasta din urmă este afectată de o dublă eroare de drept în aprecierea probelor depuse în susținerea argumentației lor menite să demonstreze autonomia comercială a RPA/Rylesa în raport cu Repsol Petróleo și cu Repsol YPF.

41 Acestea impută Tribunalului că a considerat, în special la punctele 202 și 203 din hotărârea atacată, că proba potrivit căreia controlul unei societăți-mamă asupra filialelor sale deținute integral sau aproape integral nu a fost exercitat în practică este insuficientă pentru a răsturna prezumția exercitării efective a unei influențe decisive de către societatea-mamă asupra acestor filiale.

42 Recurentele apreciază, în subsidiar, că Tribunalul nu și-a îndeplinit obligația de motivare care îi revine în temeiul articolului 36 și al articolului 53 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, întrucât a efectuat o apreciere excesiv de individualizată a fiecărui element de probă depus de recurente, fără a efectua o apreciere de ansamblu a elementelor respective, cu excepția celei care figurează, într-o formulare laconică, la punctul 207 din hotărârea atacată.

43 Comisia susține că acest prim motiv este neîntemeiat.

Aprecierea Curții

44 În ceea ce privește aspectul principal al acestui motiv, este suficient să se arate că el provine dintr-o interpretare eronată a hotărârii atacate.

45 Astfel, din niciunul dintre punctele vizate de recurente nu reiese că Tribunalul a considerat că proba potrivit căreia controlul unei societăți-mamă asupra filialelor sale deținute integral sau aproape integral nu a fost exercitat în practică este insuficientă pentru a răsturna prezumția exercitării efective a unei influențe decisive de către societatea-mamă asupra acestor filiale.

46 Din hotărârea atacată și în special din cuprinsul punctelor 207 și 211 din aceasta reiese numai că Tribunalul a apreciat că elementele de probă furnizate de recurente nu erau de natură să demonstreze autonomia comportamentului RPA/Rylesa în raport cu Repsol Petróleo și cu Repsol YPF și, prin urmare, nu permiteau răsturnarea prezumției de exercitare efectivă a unei influențe decisive a acestor ultime două societăți asupra celei dintâi.

47 Pe de altă parte, trebuie amintit că, potrivit articolului 58 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, aprecierile de fapt nu sunt de competența Curții în cadrul unui recurs (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2014, MasterCard și alții/Comisia, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, punctul 113).

48 În ceea ce privește aspectul subsidiar al primului motiv de recurs, trebuie să se arate, desigur, că, la punctul 207 din hotărârea atacată, Tribunalul a considerat, fără nicio motivare prealabilă, că, avute în vedere în ansamblul lor, elementele dezvoltate de recurente cu ocazia acțiunii lor în anulare nu permiteau răsturnarea prezumției de exercitare a unei influențe decisive de către Repsol Petróleo și Repsol YPF asupra RPA/Rylesa.

49 Din hotărârea atacată reiese însă că, pentru a înlătura, la punctele 207 și 211 din aceasta, argumentația recurentelor menită să dovedească autonomia comercială a RPA/Rylesa în raport cu Repsol Petróleo și cu Repsol YPF, Tribunalul nu s-a limitat la a efectua o analiză decontextualizată a fiecăruia dintre elementele de probă prezentate de recurente.

50 Pe lângă faptul că, la punctele 164-206 din hotărârea atacată, Tribunalul a efectuat, în cadrul aprecierii sale suverane a faptelor, o analiză detaliată a fiecăruia dintre elementele de probă prezentate de părți, de care nu se poate face abstracție în vederea unei aprecieri de ansamblu a acestora, din cuprinsul punctelor 208-210 din această hotărâre reiese că Tribunalul a analizat și a apreciat de asemenea anumite indicii suplimentare, pe care se întemeiase Comisia în decizia în litigiu și despre care a considerat că confirmau faptul că recurentele constituiau în mod efectiv o singură entitate economică.

51 În acest mod, fără a săvârși o eroare de drept și, în special, fără să își încalce obligația de motivare a deciziei sale, Tribunalul a putut să constate că recurentele nu demonstraseră autonomia comportamentului RPA/Rylesa în raport cu Repsol Petróleo și cu Repsol YPF.

52 Rezultă că primul motiv de recurs trebuie respins ca neîntemeiat.

Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe o eroare de drept în interpretarea Comunicării din 2002 privind cooperarea

Argumentele părților

53 Prin intermediul celui de al doilea motiv, îndreptat împotriva punctelor 339-349 din hotărârea atacată, recurentele susțin că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept în interpretarea punctului 23 litera (b) ultimul paragraf din Comunicarea din 2002 privind cooperarea, prin faptul că a refuzat să le acorde o

imunitate parțială la amendă pentru motivul că în mod eronat acestea pretindeau că Repsol era cea care prezentase, în declarația sa în temeiul comunicării menționate, informațiile care au permis Comisiei să ia cunoștință de faptul că înțelegerea continuase în perioada care corespundea anilor 1998-2002.

54 Or, în speță, recurentele, deși admit că Comisia dispunea, înaintea declarației lor în temeiul Comunicării din 2002 privind cooperarea, de documente care demonstrau durata reală a încălcării imputate, apreciază că expunerea de către ele a situației de fapt, care figurează în declarația respectivă, este cea care a permis Comisiei să descopere că grupul BP disimulase adevărul în ceea ce privește durata reală a înțelegerii în litigiu și că această încălcare continuase în perioada respectivă.

55 În această privință, recurentele arată că modul de redactare a punctului 23 litera (b) ultimul paragraf din Comunicarea din 2002 privind cooperarea și în special utilizarea, în versiunea în limba spaniolă, a termenilor „hechos de los cuales la Comisión no tenga conocimiento previo”, care corespund termenilor „facts previously unknown” și „faits précédemment ignorés”, în special în versiunile în limbile engleză și franceză, trebuie înțelese în sensul că nu vizează simpla posesie fizică a unor documente de către Comisie, ci în sensul că impune și un „element cognitiv”, și anume cunoașterea de către Comisie a încălcării care ar fi atestată prin documentele respective.

56 În plus și în orice caz, recurentele apreciază că ambiguitatea dispoziției menționate ar fi trebuit să conducă Tribunalul la a reține interpretarea care le era cea mai favorabilă.

57 Potrivit Comisiei, al doilea motiv de recurs trebuie calificat drept nou și, prin urmare, este inadmisibil din moment ce acțiunea în anulare formulată de reclamante nu conținea nicio argumentație cu privire la cerința unui „element cognitiv” în scopul de a beneficia de dispoziția invocată. Cu titlu subsidiar, acest motiv ar fi neîntemeiat.

Aprecierea Curții

58 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că, potrivit articolului 170 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții, recursul nu poate modifica obiectul litigiului dedus judecății Tribunalului. În cadrul recursului, competența Curții este astfel limitată la aprecierea soluției legale date cu privire la motivele dezbătute în fața primei instanțe (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 mai 2014, ASPLA/Comisia, C-35/12 P, EU:C:2014:348, punctul 39 și jurisprudența citată).

59 O parte nu poate, în consecință, să invoce pentru prima dată în fața Curții un motiv pe care nu l-a invocat în fața Tribunalului, întrucât aceasta ar echivala cu a-i permite să sesizeze Curtea, a cărei competență în materie de recurs este limitată, cu un litigiu mai extins decât cel cu care a fost sesizat Tribunalul (Hotărârea din 3 septembrie 2015, Inuit Tapiriit Kanatami și alții/Comisia, C-398/13 P, EU:C:2015:535, punctul 57, precum și jurisprudența citată).

60 Cu toate acestea, astfel cum a subliniat avocatul general la punctele 17 și 18 din concluzii, trebuie să se constate că recurentele invocaseră, în esență, argumentația în cauză în acțiunea în anulare formulată la Tribunal.

61 Contrar celor susținute de Comisie, al doilea motiv de recurs trebuie, așadar, declarat admisibil.

62 Prin intermediul acestuia, recurentele impută Tribunalului că a săvârșit o eroare de drept la punctele 339-349 din hotărârea atacată întrucât ar fi validat interpretarea și aplicarea de către Comisie a noțiunii „fapte care anterior nu au fost cunoscute” în sensul punctului 23 litera (b) ultimul paragraf din Comunicarea din 2002 privind cooperarea. Or, această dispoziție nu ar face referire la o simplă deținere fizică a unor documente, ci ar necesita luarea în considerare a unui criteriu separat, pe care recurentele îl numesc „criteriu cognitiv”.

63 În această privință, trebuie, în primul rând, amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, Tribunalul este singurul competent să constate și să aprecieze faptele și, în principiu, să analizeze elementele de probă pe care le reține în susținerea acestor fapte. Din moment ce aceste elemente au fost obținute în mod legal și au fost respectate principiile generale de drept, precum și normele de procedură aplicabile în materie de sarcină a probei și de administrare a probelor, numai Tribunalul are competența de a aprecia valoarea care trebuie să fie atribuită elementelor care i-au fost prezentate. Această apreciere nu constituie, așadar, cu excepția cazului denaturării acestor elemente, o chestiune de drept supusă ca atare controlului Curții (Hotărârea din 20 ianuarie 2016, Toshiba Corporation/Comisia, C-373/14 P, EU:C:2016:26, punctul 40).

64 În consecință, nu pot fi repuse în discuție constatările de fapt efectuate de Tribunal care sunt contestate în cadrul celui de al doilea motiv de recurs și în special cele care figurează la punctul 341 din hotărârea atacată, potrivit cărora, chiar înainte de a primi, la 31 martie 2004, declarația recurentelor anexată la cererea formulată de Repsol în temeiul Comunicării din 2002 privind cooperarea, Comisia se afla deja în posesia informațiilor relevante conținute în documente contemporane strânse în cursul verificărilor din 1 și 2 octombrie 2002. Acest lucru este valabil și în ceea ce privește respingerea de către Tribunal, în special la punctul 345 din hotărârea atacată, a argumentului referitor la pretinsa valoare adăugată a faptelor relatate de Repsol, care se raportează la perioada corespunzătoare anilor 1998-2002.

65 În al doilea rând, în ceea ce privește eroarea de drept invocată de recurente, trebuie să se arate că, potrivit punctului 23 litera (b) ultimul paragraf din Comunicarea din 2002 privind cooperarea, „dacă o întreprindere furnizează elemente de probă cu privire la fapte care anterior nu au fost cunoscute de Comisie și care au o incidență directă asupra gravității sau a duratei presupusei înțelegeri, Comisia nu ține seama de astfel de fapte pentru a stabili cuantumul amenzii aplicate întreprinderii care le-a furnizat”.

66 Chiar din modul de redactare a acestei dispoziții rezultă că imunitatea parțială pe care o prevede impune ca două condiții să fie îndeplinite, și anume, în primul rând, întreprinderea în cauză să fie prima care dovedește fapte care anterior nu au fost cunoscute de Comisie și, în al doilea rând, ca aceste fapte, care au o incidență directă asupra gravității sau a duratei presupusei înțelegeri, să permită Comisiei să ajungă la concluzii noi cu privire la încălcare (Hotărârea din 23 aprilie 2015, LG Display și LG Display Taiwan/Comisia, C-227/14 P, EU:C:2015:258, punctul 78).

67 Curtea a avut ocazia să precizeze că sintagma „fapte care […] nu au fost cunoscute de Comisie” este lipsită de ambiguitate și permite să se rețină o interpretare restrictivă a punctului 23 litera (b) ultimul paragraf din Comunicarea din 2002 privind cooperarea, limitându-l la cazurile în care o societate care este participantă la o înțelegere furnizează Comisiei o informație nouă privind gravitatea sau durata încălcării (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 aprilie 2015, LG Display și LG Display Taiwan/Comisia, C-227/14 P, EU:C:2015:258, punctul 79, precum și jurisprudența citată).

68 Curtea a statuat de asemenea că sensul care trebuie dat acestei sintagme trebuie să fie apt să garanteze obiectivele urmărite la punctul 23 litera (b) ultimul paragraf din comunicarea menționată și în special eficacitatea programului de clemență (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 aprilie 2015, LG Display și LG Display Taiwan/Comisia, C-227/14 P, EU:C:2015:258, punctul 84, precum și jurisprudența citată). În această privință, după cum a arătat avocatul general la punctul 22 din concluzii, obiectivul programelor de clemență este de a obține denunțarea încălcării de către autorii săi pentru a-i pune capăt repede și în mod complet.

69 Trebuie astfel asigurat efectul util al acestei dispoziții, care, atunci când întreprinderea care a furnizat prima Comisiei, pentru a obține o imunitate totală la amendă în temeiul Comunicării din 2002 privind cooperarea, elemente de probă de natură să îi permită să constate o încălcare a articolului 101 TFUE, dar s-a abținut să divulge informații care să justifice faptul că încălcarea în cauză avea o durată mai lungă decât cea pusă în evidență de aceste elemente, urmărește să încurajeze, prin intermediul unei

imunități parțiale la amendă, orice altă întreprindere care a participat la această încălcare să fie prima care divulgă astfel de informații (a se vedea în acest sens Hotărârea din 23 aprilie 2015, LG Display și LG Display Taiwan/Comisia, C-227/14 P, EU:C:2015:258, punctul 85).

70 Ținând seama de cele ce precedă, criteriul „cognitiv” menționat de recurente nu poate fi reținut. Astfel, punctul 23 litera (b) ultimul paragraf din Comunicarea din 2002 privind cooperarea trebuie interpretat în sensul că un element de probă furnizat de o întreprindere în cadrul cererii sale în temeiul acestei comunicări poate fi considerat un element de probă pentru „fapte care anterior nu au fost cunoscute de Comisie” numai dacă prezintă în mod obiectiv o valoare adăugată semnificativă în raport cu elementele aflate deja în posesia Comisiei.

71 Această interpretare decurge, pe de o parte, din economia generală a Comunicării din 2002 privind cooperarea. Astfel, conform punctelor 7 și 21, precum și punctului 23 litera (a) din această comunicare, beneficiul unei reduceri a amenzii aplicate de Comisie în temeiul comunicării menționate presupune ca întreprinderile care doresc să profite de aceasta să furnizeze Comisiei elemente de probă care prezintă o valoare adăugată semnificativă în raport cu cele care se află deja în posesia sa. Acest lucru trebuie să fie valabil și în ceea ce privește imunitatea parțială prevăzută la punctul 23 litera (b) ultimul paragraf din aceeași comunicare.

72 Pe de altă parte, în vederea aplicării acestei din urmă dispoziții, trebuie să se considere că deținerea de către Comisie a unui element de probă echivalează cu cunoașterea conținutului său, independent de aspectul dacă acest element a fost examinat și analizat în mod efectiv de serviciile sale.

73 În speță, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 64 din prezenta hotărâre, Tribunalul a constatat în mod definitiv, la punctul 341 din hotărârea atacată, care face trimitere la punctul 592 din decizia în litigiu, că, înaintea declarației recurentelor făcute în temeiul Comunicării din 2002 privind cooperarea, Comisia dispunea de informații cu privire la faptele care au intervenit în perioada care corespundea anilor 1998-2002, obținute în cursul verificărilor efectuate la 1 și 2 octombrie 2002. În plus, Tribunalul a respins în mod definitiv argumentul referitor la pretinsa valoare adăugată a faptelor relatate de Repsol care se raportau la această perioadă.

74 Așadar, Tribunalul a putut să considere, la punctul 344 din hotărârea atacată, fără a săvârși o eroare de drept, că recurentele nu puteau solicita în mod întemeiat, pe baza punctului 23 litera (b) al treilea paragraf din comunicarea menționată, să nu se țină seama, pentru a stabili cuantumul amenzii, de faptele care priveau această înțelegere care au intervenit în perioada corespunzătoare anilor 1998-2002.

75 În consecință, al doilea motiv de recurs trebuie respins ca neîntemeiat.

Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe încălcarea articolului 261 TFUE și a principiului proporționalității, în măsura în care Tribunalul nu și-a îndeplinit obligația de a efectua un control de fond al sancțiunilor aplicate

Argumentele părților

76 Recurentele susțin că Tribunalul a încălcat articolul 261 TFUE și principiul proporționalității prin faptul că nu a efectuat un control autonom și exhaustiv al deciziei în litigiu în ceea ce privește determinarea cuantumului de bază al amenzii aplicate, care a fost stabilit la suma de 40 000 000 de euro, respectiv dublul cuantumului de bază indicativ prevăzut de Liniile directoare din 1998 pentru încălcările calificate drept „foarte grave”, deși factorii vizați în decizia în litigiu ar fi trebuit să conducă la stabilirea acestui cuantum de bază la o sumă mai mică sau egală cu 20 000 000 de euro.

77 În această privință, recurentele arată că, în răspunsul la al șaselea motiv al acțiunii în anulare prin care acestea contestau cuantumul de bază al amenzii stabilit de Comisie invocând în special o încălcare a principiului proporționalității, Tribunalul s-ar fi limitat la a constata, pe de o parte, că încălcarea imputată trebuia să fie într-adevăr calificată drept „foarte gravă” și, pe de altă parte, că Comisia afirmase că a luat în considerare factorii suplimentari indicați în decizia în litigiu, fără să fi controlat dacă aprecierea acestor elemente de către instituția menționată fusese corect efectuată.

78 La punctele 245-250 din hotărârea atacată, Tribunalul s-ar fi limitat astfel la a consemna factorii luați în considerare în decizia în litigiu fără să fi efectuat el însuși o apreciere reală și autonomă, ceea ce nu ar fi permis recurentelor să înțeleagă motivele pentru care acești factori au putut să determine Comisia și apoi Tribunalul să rețină un cuantum de bază al amenzii aplicate care corespundea dublului minimului prevăzut de Liniile directoare din 1998 pentru încălcări calificate drept „foarte grave”.

79 În sfârșit, recurentele arată că, în cadrul exercitării competenței sale de fond în temeiul articolului 261 TFUE, Tribunalul ar fi trebuit, în scopul de a aprecia proporționalitatea cuantumului de bază al amenzii aplicate, să ia în considerare lipsa de efect a încălcării, precum și importanța acestui cuantum de bază în raport cu cifra lor de afaceri.

80 Comisia consideră că al treilea motiv de recurs trebuie respins.

Aprecierea Curții

81 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că nu este de competența Curții, atunci când aceasta se pronunță asupra unor aspecte de drept în cadrul unui recurs, să substituie cu propria apreciere, pentru motive de echitate, aprecierea Tribunalului care statuează, în exercitarea competenței sale de fond, cu privire la cuantumul amenzilor aplicate unor întreprinderi pentru încălcarea de către acestea a dreptului Uniunii (a se vedea în special Hotărârea din 22 noiembrie 2012, E.ON Energie/Comisia, C-89/11 P, EU:C:2012:738, punctul 125).

82 Curtea ar trebui să constate o eroare de drept comisă de Tribunal, ca urmare a caracterului inadecvat al cuantumului unei amenzi, doar în măsura în care aceasta ar aprecia că nivelul sancțiunii este nu doar inadecvat, ci și excesiv, până la a fi disproporționat (Hotărârea din 30 mai 2013, Quinn Barlo și alții/Comisia, C-70/12 P, EU:C:2013:351, punctul 57, precum și jurisprudența citată).

83 Rezultă că, în măsura în care prin intermediul celui de al treilea motiv de recurs, recurentele contestă aprecierea efectuată de Tribunal în ceea ce privește caracterul disproporționat al cuantumului de bază al amenzii aplicate în lumina împrejurărilor de fapt din speță, fără a dovedi însă și fără nici măcar a afirma că acest cuantum nu ar fi numai inadecvat, ci și excesiv, până la a fi disproporționat, motivul menționat trebuie respins ca inadmisibil.

84 În rest, trebuie amintit că, în ceea ce privește controlul jurisdicțional al deciziilor prin care Comisia decide să aplice o amendă sau o penalitate cu titlu cominatoriu pentru încălcarea normelor de concurență, pe lângă controlul de legalitate prevăzut la articolul 263 TFUE, instanța Uniunii are o competență de fond care îi este conferită la articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003, conform articolului 261 TFUE, și care îi permite să substituie aprecierea Comisiei cu propria apreciere și, în consecință, să anuleze, să reducă sau să majoreze amenda sau penalitatea cu titlu cominatoriu aplicată (Hotărârea din 22 octombrie 2015, AC-Treuhand/Comisia, C-194/14 P, EU:C:2015:717, punctul 74 și jurisprudența citată).

85 Cu toate acestea, trebuie amintit că exercitarea competenței de fond prevăzute la articolul 261 TFUE și la articolul 31 din Regulamentul nr. 1/2003 nu echivalează cu un control din oficiu și că procedura în fața instanțelor Uniunii este contradictorie. Cu excepția motivelor de ordine publică, pe care instanța este ținută să le examineze din oficiu, sarcina de a invoca motive împotriva deciziei în litigiu și de a

prezenta elemente de probă în susținerea acestor motive revine, așadar, reclamantului (Hotărârea din 22 octombrie 2015, AC-Treuhand/Comisia, C-194/14 P, EU:C:2015:717, punctul 75 și jurisprudența citată).

86 În schimb, pentru a respecta cerințele principiului protecției jurisdicționale efective consacrat la articolul 47 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) și ținând seama de faptul că articolul 23 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1/2003 prevede că cuantumul amenzii trebuie să fie stabilit în funcție de gravitatea și de durata încălcării, Tribunalul este obligat, în exercitarea competențelor prevăzute la articolele 261 TFUE și 263 TFUE, să examineze orice critică, de drept sau de fapt, prin care se urmărește să se demonstreze că cuantumul amenzii nu este adecvat în raport cu gravitatea și cu durata încălcării (Hotărârea din 22 octombrie 2015, AC-Treuhand/Comisia, C-194/14 P, EU:C:2015:717, punctul 76 și jurisprudența citată).

87 În prezenta cauză trebuie să se constate că Tribunalul a considerat, la punctele 250 și 258 din hotărârea atacată, că nu putea fi sesizată nicio eroare în ceea ce privește stabilirea de către Comisie a cuantumului de 40 000 000 de euro care a servit drept bază de calcul al amenzii aplicate recurentelor și că acesta nu era disproporționat.

88 În acest scop, Tribunalul, pe de o parte, a apreciat, la punctele 245-249 din această hotărâre, gravitatea încălcării săvârșite, întinderea pieței geografice vizate de aceasta, precum și cota de piață a recurentelor și, pe de altă parte, la punctele 251-257 din hotărârea menționată, a răspuns corespunzător cerințelor legale și motivat la argumentele întemeiate în special pe lipsa impactului real al înțelegerii în cauză sau pe faptul că cuantumul de bază al amenzii recurentelor reprezenta o parte importantă din cifra lor de afaceri.

89 Procedând astfel, Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept în exercitarea controlului său jurisdicțional.

90 Trebuie să se arate de asemenea că Liniile directoare din 1998 prevăd la punctul 1 A a treia liniuță că cuantumul de bază al amenzii aplicabile în caz de încălcări foarte grave este de peste 20 de milioane de euro. Astfel, suma de 20 de milioane de euro constituie numai cuantumul minim prevăzut de aceste linii directoare, dincolo de care Comisia stabilește cuantumul de plecare pentru calculul amenzilor pentru astfel de încălcări.

91 În măsura în care recurentele impută Tribunalului că a săvârșit o eroare de drept prin respingerea argumentației lor potrivit căreia Comisia ar fi trebuit să ia în considerare lipsa impactului real al încălcării asupra pieței, este suficient să se arate, asemenea Comisiei, că recurentele nu au contestat cu privire la acest aspect la Tribunal decizia în litigiu, care, mai mult, nu menționa o astfel de lipsă de impact, și nici nu au probat în fața Tribunalului că efectele încălcării puteau fi măsurate. În aceste condiții, argumentația recurentelor trebuie înlăturată ca inadmisibilă.

92 În consecință, al treilea motiv de recurs trebuie respins ca fiind în parte inadmisibil și în parte neîntemeiat.

Cu privire la al patrulea motiv, întemeiat pe încălcarea de către Tribunal a termenului rezonabil de judecare

Argumentele părților

93 Prin intermediul celui de al patrulea motiv, recurentele susțin că Tribunalul a încălcat articolul 47 din cartă și articolul 6 alineatul (1) din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, întrucât nu s-a pronunțat într-un termen rezonabil, ceea ce ar justifica o reducere a amenzii care le-a fost aplicată sau constatarea existenței acestei încălcări.

94 În această privință, recurentele arată că acțiunea în anulare formulată de acestea a fost depusă la 18 decembrie 2007, că procedura scrisă a fost închisă la 25 septembrie 2008, că la 11 iulie 2012 le-a fost solicitat avizul cu privire la oportunitatea unei conexări a prezentei cauze cu cauzele T-462/07, T-482/07, T-495/07 și T-497/07, că ședința a avut loc la 14 ianuarie 2013 și că hotărârea atacată s-a pronunțat la 16 septembrie 2013.

95 Acestea subliniază astfel că întreaga procedură a durat aproximativ cinci ani și nouă luni, cu o perioadă de inactivitate, între depunerea cererii introductive și depunerea avizului cu privire la oportunitatea de a conexa prezenta cauză cu altele, de patru ani și jumătate, analogă celei constatate de Curte în Hotărârea din 26 noiembrie 2013, Groupe Gascogne/Comisia (C-58/12 P, EU:C:2013:770).

96 În această privință, recurentele arată că nicio împrejurare excepțională nu poate justifica întârzierea astfel constatată în cercetarea cauzei, care nu s-ar fi datorat unor intervenții sau unor omisiuni din partea acestora și nici complexității deosebite a cauzei.

97 Comisia arată că al patrulea motiv de recurs trebuie respins.

Aprecierea Curții

98 Trebuie amintit că o încălcare săvârșită de o instanță a Uniunii a obligației sale rezultate din articolul 47 al doilea paragraf din cartă de a judeca într-un termen rezonabil cauzele cu care este sesizată trebuie să fie sancționată printr-o acțiune în despăgubire introdusă la Tribunal, o asemenea acțiune constituind un remediu efectiv. Astfel, o cerere prin care se solicită repararea prejudiciului cauzat de nerespectarea de către Tribunal a unui termen de soluționare rezonabil nu poate fi introdusă direct la Curte în cadrul unui recurs, ci trebuie introdusă chiar la Tribunal (Hotărârea din 10 iulie 2014, Telefónica și Telefónica de España/Comisia, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punctul 66, Hotărârea din 9 octombrie 2014, ICF/Comisia, C-467/13 P, EU:C:2014:2274, punctul 57, precum și Hotărârea din 12 noiembrie 2014, Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, punctele 17 și 18).

99 Tribunalul, având competență în temeiul articolului 256 alineatul (1) TFUE și sesizat fiind cu o cerere de despăgubiri, are obligația de a se pronunța asupra unei astfel de cereri statuând într-un complet diferit de cel care a trebuit să soluționeze litigiul care a determinat procedura a cărei durată este criticată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 iulie 2014, Telefónica și Telefónica de España/Comisia, C-295/12 P, EU:C:2014:2062, punctul 67, Hotărârea din 9 octombrie 2014, ICF/Comisia, C-467/13 P, EU:C:2014:2274, punctul 58, precum și Hotărârea din 12 noiembrie 2014, Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, punctul 19).

100 În aceste condiții, având în vedere că este evident, fără a fi necesar ca părțile să prezinte elemente suplimentare în această privință, că Tribunalul și-a încălcat în mod suficient de grav obligația de a se pronunța în cauză într-un termen rezonabil, Curtea poate stabili acest fapt (a se vedea în acest sens

Hotărârea din 9 octombrie 2014 ICF/Comisia, C-467/13 P, EU:C:2014:2274, punctul 59, precum și Hotărârea din 12 noiembrie 2014, Guardian Industries și Guardian Europe/Comisia, C-580/12 P, EU:C:2014:2363, punctul 20).

101 Această situație se regăsește în speță. Durata procedurii desfășurate în fața Tribunalului, și anume aproape cinci ani și nouă luni, care cuprinde, în special, o perioadă de aproape patru ani și patru luni care s-a scurs între încheierea procedurii scrise și ședință, nu se poate explica nici prin natura, nici prin complexitatea cauzei, nici prin contextul acesteia. Astfel, pe de o parte, litigiul supus judecății Tribunalului nu prezenta un grad de complexitate deosebit. Pe de altă parte, nu reiese nici din hotărârea atacată, nici din elementele furnizate de părți că această perioadă de inactivitate s-ar dovedi justificată în mod obiectiv sau că recurentele ar fi contribuit la aceasta. În această privință, faptul că Tribunalul a solicitat la 11 iulie 2012 avizul recurentelor cu privire la oportunitatea unei conexări a prezentei cauze cu cauzele T-462/07, T-482/07, T-495/07 și T-497/07 este lipsit de importanță.

102 Din considerațiile prezentate la punctul 98 din prezenta hotărâre rezultă însă că al patrulea motiv de recurs trebuie respins.

103 Întrucât niciunul dintre cele patru motive invocate de recurente în susținerea recursului formulat nu poate fi primit, acesta trebuie respins.

Cu privire la cheltuielile de judecată

104 Potrivit articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul său de procedură, atunci când recursul nu este fondat, Curtea se pronunță asupra cheltuielilor de judecată.

105 Potrivit articolului 138 alineatul (1) din regulamentul menționat, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 184 alineatul (1) din acesta, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată.

106 Întrucât Comisia a solicitat obligarea Repsol Lubricantes y Especialidades, a Repsol Petróleo și a Repsol la plata cheltuielilor de judecată, iar acestea din urmă au căzut în pretenții, se impune obligarea lor la plata cheltuielilor de judecată aferente prezentei proceduri de recurs.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară și hotărăște:

1) **Respinge recursul.**

2) **Obligă Repsol Lubricantes y Especialidades SA, Repsol Petróleo SA și Repsol SA la plata cheltuielilor de judecată.**

Semnături